

dü nihâyâtî'l-emâkin adlı eserinin tercümesi. Aslı Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Fâtih, nr. 3386) olan bu eserin tercümesi Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 4. İbn Miskeveyh'in *Tecâribü'l-ümem* adlı eserinin 6 ve 7. cüzlerinin tercümesi. Bu tercüme de Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndedir. 5. *el-Ezher* mecmuasından tercüme edilen seri halindeki yirmi yedi makale ise Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Mezuniyet tezi olarak hazırladığı, Elmalılı Hamdi, İzmirli İsmail Hakkı ve Şevketî efendilerin takrizlerini taşıyan "İrâde-i Cüz'iyeye Dair" adlı 160 sayfalık çalışması ise kaybolmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Kivâmüddin Burslan'a ait "Tâlim Sicili", Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi, Dosya nr. 230.027; Sezgin, *GAS*, I, 507, 604; Enver Koray, *Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası*, İstanbul 1971, II, 189; Ahmet Koca v.dğr., *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Bibliyografyası (1949-1975)*, Ankara 1978, s. 137; Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmî: Giriş*, İstanbul 1981, s. 138; *Diyanet İşleri Başkanlığı Biyografik Teşkilât Albümü: 1924-1989*, Ankara 1989, s. 68; H. Ritter, "Eş'arî", *İA*, IV, 391; M. Yaşar Kandemir, "Ahmed b. Hanbel", *DİA*, II, 78.

VELİ ERTAN

BURSUK

(bk. PORSUK).

BURSUKİ

(bk. AKSUNGUR el-PORSUKİ).

BURTON, Sir Richard Francis

(1821-1890)

İngiliz seyyahı, müsteşrik.

Özellikle Hicaz'a yaptığı seyahatle ün kazanan Burton Orta Afrika kâşifi olup İngilizler'in Afrika'daki sömürgeci yayılmalarına ışık tutmuştur. Oxford Üniversitesindeki eğitimini sırasında Arapça'yı ve bazı Hint dillerini öğrendi. İlk görevine, 1842'de gittiği Hindistan'da Hindustânî ve Gucerâtî dillerinde askerî tercümanlık yaparak başladı. Buradaki görevi sırasında Türkçe ile Sindî, Pencabî, Peştü ve Sanskrit dilleri üzerinde çalıştı; toplam yirmi sekiz dil ile uğraştığı söylenmektedir. Dedesi İrlanda'da papaz, babası İngiliz ordusunda albay olan Burton Hindistan'daki görevi sırasında yüzbaşılığa yükselmiş, dönüşünde ise müslümanların mânevî hayatları ve ya-

şayışları üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır. 1853'te Hicaz'a giderek sonradan çok meşhur olan *Pilgrimage to al-Medina and Meccah* adlı eserini kaleme aldı. Bu seyahatinde Hindistanlı bir hacı olarak görünen ve masrafları Royal Geographic Society tarafından karşılanan Burton'un yazdıkları Batı âlemi için önemli bir kaynak olmuştur. 1854'te Somali'ye gitti ve oradan Harar'a geçerek Habeşistan'da dolaştı. Daha sonraki yıllarda Orta Afrika'daki keşif seyahatlerine ağırlık verdi. John Hanning Speke ile beraber 1856, 1858, 1859 yıllarında çıktıkları bu seyahatlerde Tanganika gölünü ve Uganda'daki Victoria gölünü buldular. Victoria gölünü Nil nehrinin kaynağı olarak değerlendiren bu ilk kâşifleri daha sonra David Livingstone, Sir Samuel Baker, James Brandt ve Henry Stanley takip etmişlerdir.

1861'de evlenen Burton aynı yıl İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na intisap etti ve böylece hayatının diğer bir safhasına başladı. Fernando Po ve Santos (1861-1865), Brezilya (1865-1869), Şam (1869-1871) ve Trieste (1872-1890) konsolosluklarında bulundu. Bu arada Afrika'da altın sahillerine giderek Dahomey ve Benin'de araştırmalar yaptı. 1871'de görevle gittiği ve ölümüne kadar sekiz yıl kaldığı Trieste'de Arapça *Elf leyile ve leyile*'yi (binbir gece masalları) İngilizce'ye tercüme ederek birtakım notlarla zenginleştirdi ve böylece on altı ciltlik ünlü eserini meydana getirdi (1885-1888). 1886 Şubatında Kraliçe Victoria Burton'u St. Michael ve St. George şövalyesi yapmış ve kendisine "sir" unvanı vermiştir. Burton Türkiye'de de iki yıl kadar kalmış, ancak bununla ilgili herhangi bir şey yazmamıştır.

Eserleri. *Goa and the Blue Mountains* (1851); *Falconry in the Valley of the Indus* (1852); *Pilgrimage to al-Medina and Meccah* (I-II, London 1855); *First Foot-*

steps in East Africa (1856); *Wanderings in West Africa* (1863); *Wit and Wisdom from West Africa* (1865); *Unexplored Syria* (1872); *Zanzibar* (1872); *Inner Life of Syria* (1875); *Sind Revisited* (1877); *To the Bold Coast for Gold* (1883); *The Thousand Nights and a Night* (London 1885-1888).

BİBLİYOGRAFYA :

I. Burton (Arunddel), *The Life of Captain Sir Richard F. Burton*, London 1893; G. Stisted, *The True Life of Captain Sir Richard F. Burton*, London 1896; N. Penzer, *Annotated Bibliography of Sir Richard Francis Burton*, 1923; a.m.f., "The Centenary of Sir R. F. Burton", *JRAS*, sy. 2 (1921), s. 304-307; Zirikli, *el-A'lâm*, III, 67-68; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 59-60; Mişâl Cühâ, *ed-Dirâsâtü'l-'Arabîyye ve'l-İslâmîyye ft 'Urûbbâ*, Beyrut 1982, s. 39; Robert G. Albion, "Burton", *Encyclopaedia International*, Canada 1967, III, 419; Ralph Mansell Prothero, "Burton, Sir Richard Francis", *EBR*, IV, 461-462; "Burton, Sir Richard (Francis)" *ABR*, V, 145-146.

MUSTAFA L. BİLGE

BURTUKAL

(bk. PORTEKİZ).

BURÜC SÜRESİ

(سورة البروج)

Kur'an-ı Kerim'in seksen beşinci sûresi.

Mekke döneminin ortalarında, müşriklerin müminlere işkence etmeye başlamaları üzerine nâzil olmuştur, yirmi iki âyettir. Fâsilası (ب، ج، ر، ط، ظ، ق) harfleridir. Adını 1. âyette geçen ve burcun çoğulu olan burücdan alır. Sözlük anlamı "açık seçik şey" demek olan burc, uzaktan göze çarpacak şekilde yapılmış yüksek binalar, özellikle Türkçe'de kale surlarının yüksek yerleri, hisar ve kuleleri için kullanılır. Süredeki anlamıyla gökyüzündeki takımyıldızlara burç denilmesinin asıl sebebi parlak görünüşleri olsa gerektir. Dünyadan bakıldığı zaman tek yıldızmış gibi görünen burçlar, aslında güneş sisteminin milyonlarca elemanından meydana gelmiş olan yıldız kümeleridir. Modern astronomide galaksi adı verilen burçlardan ay yörüngesi üzerinde gözlenen on iki tanesi çok eski devirlerden beri bilinmektedir. İlkçağ'ın meşhur gökbilimcisi Batlamyus gökyüzünde kırk sekiz burç tesbit etmişti. Günümüzde ise bunların sayısı milyarlarla ifade edilmektedir. Kozmos denilen kâ-

Sir Richard
Francis
Burton